

ВІДГУК

**офіційного опонента Огар Емілії Ігорівни,
доктора наук з соціальних комунікацій, професора, завідувачки
кафедри ПР та журналістики Української академії друкарства
на дисертацію Чень Цзегена «Книжкова торгівля в
соціокомунікаційному середовищі КНР»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа**

Актуальність теми поданої до захисту дисертації зумовлено глибокими змінами, що сталися упродовж останніх десятиліть у світовій книжковій справі та книготоргівлі під впливом масової цифровізації. Нові комунікаційні системи, технології і форми, що усталилися в практиці, потребують теоретико-методологічного осмислення та узагальнення. Особливу цінність в науковому сенсі становить досвід, набутий країнами з різними соціально-економічними, політичними, культурними системами й технологічними можливостями, що дає змогу поглянути на проблему в її універсальності та в локальному розмаїтті.

Тож тему дисертації дослідника з КНР Чень Цзегена, в якій книжкова торгівля в КНР вивчається у соціокомунікаційній перспективі як невід'ємна складова книжкової галузі країни, можна вважати актуальною. Той факт, що це перша присвячена комплексному аналізу цієї теми кваліфікаційна праця такого рівня, зумовлює доцільність її виконання та важливість для розвитку бібліополістики в КНР. Водночас узагальнений в дисертації досвід «соціалістичної видавничої індустрії з китайськими особливостями» (с. 69), в якій міксуються державна підтримка й ринкові механізми, співфункціонують фізичні та віртуальні книгарні, інтенсивно й масштабно розвивається цифрова дистрибуція тощо, може становити інтерес у ширшому – міжнародному науковому контексті.

Потреба у вивченні окресленої проблеми в теоретичному й практичному аспектах підтверджується також інтегрованістю теми дисертації Чень Цзегена в тему науково-дослідницької роботи Харківської державної академії

культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (Державний реєстраційний № 0109U000512).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації. Належний рівень достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертації Чень Цзегена досягається використанням комплексного методологічного інструментарію, релевантного характеру й завданням дослідження. Вірогідність результатів дослідження забезпечена репрезентативністю зібраного різноаспектного фактичного матеріалу з досвіду організації та функціонування книжкової дистрибуції в КНР; ретельно опрацьованою джерельною базою; достатньою для такого рівня кваліфкаційної роботи апробацією результатів.

Завдання дослідження органічно випливають з мети роботи і дають змогу Чень Цзегену послідовно розглянути основні теоретико-методичні підходи до дослідження еволюції наукової думки щодо книжкової торгівлі, подати загальну характеристику стану книжкової торгівлі в КНР, визначити перспективи її подальшої можливої конфігурації в динамічному соціокомунікаційному середовищі.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації Чень Цзегена полягає в тому, що в ній вперше процеси трансформації книжкової торгівлі в умовах соціокомунікаційного середовища КНР отримали системне теоретико-методичне узагальнення.

Основними науковими результатами дослідження можна вважати: обґрунтування ролі держави в розвитку книжкової індустрії КНР; виявлення ефективних дистрибуційних практик в умовах кризи, спричиненої пандемією COVID-19; виокремлення визначальних характеристик розвитку книжкового ринку КНР в умовах цифровізації (зокрема диверсифікація форматів книжкових видань, послуг, засобів просування, каналів дистрибуції, моделей монетизації; інтеграції галузей книжкової справи в єдиному електронному середовищі; суттєве збільшення частки інтернет-торгівлі; зростання читацької активності з перевагою онлайн читання; активне застосування

інтернет-технологій на всіх стадіях видавання та книгорозповсюдження тощо); узагальнення стратегій модернізації книжкових магазинів. У дисертації запропоновано концептуальну модель ефективного розвитку книжкової торгівлі в сучасному соціокомунікаційному середовищі КНР.

Практичне значення одержаних наукових результатів.

Обґрунтовані здобувачем Чень Цзегеном наукові положення щодо вектора розвитку книжкової торгівлі в КНР надаються до використання в стратегічному плануванні. Викладені в дисертациї положення, узагальнення, висновки можуть стати підґрунттям для подальших наукових досліджень з книгознавства, теорії й історії соціальних комунікацій. Матеріали та результати дослідження можуть також використовуватися в навчальному контенті закладів освіти, що готують фахівців для книжкової індустрії. Про запровадження результатів дослідження в освітній процес Харківської державної академії культури, де виконано дисертацію, свідчить відповідний Акт про впровадження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Результати наукової роботи дисертант оприлюднив у виступах й доповідях на профільних наукових і науково-практичних конференціях. Основні теоретичні положення й результати дисертації викладено у 8 одноосібних публікаціях, підготовлених дисертантом упродовж 2019-2022 pp.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана самостійно, наукові результати та висновки одержані дисертантом особисто.

Оцінка змісту дисертації. Загалом зміст роботи відповідає меті, завданням, авторській концепції та логіці дослідження. Розв'язуючи актуальне наукове завдання, здобувач Чень Цзеген здійснив комплексне дослідження феномену книжкової торгівлі в КНР в діахронічному та головно синхронічному й перспективному аспектах.

Дисертація складається зі вступу, трьох структурованих розділів, кожний з яких розкриває сформульовані наукові завдання, висновків,

додатків та списку використаної літератури (209 позицій). Запропонована автором структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження: вирішення кожного поставленого завдання поетапно здійснюється на різних рівнях – від аналізу розвитку книжкового ринку КНР загалом і до аналізу діяльності головних суб'єктів книжкової торгівлі (книгарень) зокрема. Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінки. Основний текст викладено на 166 сторінках, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Робота супроводжується 3 додатками на 17 сторінках.

Зміст Вступу відповідає усім вимогам: у ньому дисертант переконливо доводить актуальність теми дисертації й потребу в її науковому опрацюванні; чітко визначає об'єктивно-предметну ділянку, що вповні відповідає змісту дослідження; належно характеризує теоретичне й практичне значення результатів роботи, методологію її виконання; розкриває наукову новизну та практичне значення одержаних результатів. У Вступі також варто було б подати часові рамки дослідження.

У **першому** розділі «Теоретико-методичні засади дослідження книжкової торгівлі як соціокомунікаційного феномену» проаналізовано стан наукового опрацювання проблеми (підрозділ 1.1), обґрунтовано методологію та методи дослідження (підрозділ 1.2). Для досягнення мети і вирішення завдань дослідження Чень Цзеген обрав комплекс методологічного інструментарію, що поєднує основні загальнонаукові підходи (соціокультурний, соціокомунікаційний, системний та історичний) та конкретні методи дослідження, серед яких на особливу увагу заслуговують методи джерелознавчого пошуку та контент-аналізу потоку профільних публікацій з теми дослідження у світових базах даних, термінологічного аналізу, статистичного аналізу, контент-аналізу, моделювання. Такий підхід уможливив отримання виважених, науково обґрунтованих висновків, що мають важливе науково-теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку дисциплін документно-комунікаційного циклу.

Історико-політичні, організаційні, культурні, економічні чинники розвитку книжкової справи в КНР представлено в **другому** розділі роботи «Особливості функціонування книжкової справи КНР». Тут здобувач подає огляд виокремлених ним чотирьох етапів розвитку книжкової справи КНР від часу її проголошення 1949 р. (підрозділ 2.1); спираючись на результати всеобщого аналізу статистичного та фактичного матеріалу, формулює визначальні тенденції розвитку, організації та управління книжковою справою в сучасному Китаї (підрозділ 2.2); пропонує класифікацію книжкової торгівлі як системи взаємопов'язаних елементів, простежує історію розвитку книжкової торгівлі КНР, виникнення та функціонування її основних видів (підрозділ 2.3).

Провідною в цьому розділі є теза про те, що книжкова торгівля, з одного боку, є елементом книжкового ринку, і це зумовлює її функціонування як бізнесу, а з іншого – специфіка книги як особливого соціально значущого товару вимагає необхідності державного регулювання та підтримки цього сектору культурної індустрії.

Оптимально структурованим, щедрим на різноплановий фактичний матеріал, статистичні дані, цікаві кейси є **третій** розділ дисертації «Книжкова торгівля КНР в умовах цифрових трансформацій». У ньому здобувач доводить, що сучасний стан і перспективи розвитку книжкового ринку Китаю повністю визначаються процесами цифровізації: успішність окремих суб'єктів на цьому ринку прямо залежить від їхньої спроможності трансформувати свою діяльність відповідно до цих процесів.

Безперечним здобутком роботи є аналіз досвіду книгорозповсюдження в КНР в умовах пандемії: галузі вдалося не лише впоратися із економічним спадом, а й відіграти важливу інформаційно- популяризаторську роль в протиепідемічних заходах (підрозділ 3.1).

Проведений дисертантом контент-аналіз публікацій, в яких висвітлювалася діяльність книжкових магазинів КНР, дав змогу дисертантові сформулювати основні напрями модернізації діяльності фізичних книгарень,

пов'язані з перетворенням їх на «центри знань» і «культурні центри» з індивідуальним дизайном, розширеним асортиментом послуг, використанням моделі «офлайн+онлайн» (підрозділ 3.2.). Цілком слушно дисертант зазначає, що виявлене тенденція є відповіддю на виклик «віртуального середовища», запорукою виживання в конкурентній боротьбі з інтернет-магазинами.

На основі контент-аналізу найуспішніших китайських інтернет-платформ та онлайн-сервісів здобувач слушно висновкує, що найбільш перспективними є «спеціалізовані платформи, які зосереджують увагу на унікальному контенті та пропонують унікальний сервіс (China Book.com, Kongfz, Duosauyu)» (с. 150). Грунтовний аналіз процесів у сфері книжкової інтернет-торгівлі показав, що основними стимулами її розвитку є конкурентна боротьба між світовими брендами та між окремими потужними платформами.

Наочанок Чень Цзеген виокремлює проблеми, з якими зіткнулася книжкова торгівля КНР, і пропонує концептуальну модель ефективного розвитку, спрямовану на їх подолання (підрозділ 3.3.). Для цілісності й об'єктивності своїх пропозицій дисертант враховує низку чинників політичного, соціального, економічного й культурного характеру, що впливали і впливають на розвиток книжкової індустрії КНР.

Цілісному органічному сприйняттю тексту дисертації сприяє загальний стиль викладу матеріалу – читабельний, доступний для сприймання і засвоєння. Це підвищує її прикладну цінність у навчальному процесі, в наукових комунікаціях.

Відсутність порушень академічної добросердечності. Під час ознайомлення зі змістом дисертації та наукових публікацій Чень Цзегена, в яких висвітлюються результати досліджень за темою дисертації, порушень академічної добросердечності, зокрема академічного plagiatu, елементів фабрикації та фальсифікації не виявлено. Здобувач подає посилання на власні публікації та публікації інших авторів, нормативні документи та інші джерела.

Разом із цим деякі положення дисертації Чень Цзегена викликають зауваження і питання, що потребують пояснення під час захисту.

1. У дисертації закентовано на тому, що узагальнення описаного досвіду трансформацій в книжковій торгівлі КНР й визначення подальших перспектив галузі буде корисним і для України. З якими аспектами дослідник пов'язує цю перспективність для України, адже йдеться про країни з різним історико-політичним й культурним бекграундом, відмінними моделями управління книготорговельними процесами (централізована і децентралізована, контрольована державою й регульована ринком), відмінними за масштабом ринками з різними технологічними можливостями.
2. Варто було б увиразнити, в чому полягає інноваційність запропонованої в дисертації моделі ефективного функціонування книжкової торгівлі на основі тріади «потреба-ресурс-результат»? Які з компонентів цієї комунікаційної системи уведено вперше чи по-новому інтерпретовано? Наскільки вона є універсальною чи побудованою виключно на реаліях КНР?
3. У фокусі дослідника перебувають переважно організаційно-правові та інструментальні аспекти книжкової торгівлі КНР, натомість типологічні характеристики книготорговельного асортименту, або «структурі контенту», описано надто стисло (підрозділ 2.1, с.59-62). На мою думку, цей визначальний в аспекті бібліополістики концепт потребував розгорнутішого аналізу, він прямо пов'язаний з проблемою задоволеного/незадоволеного попиту, змісту та якості читання як культурної практики.
4. З опису документально-правової бази управління та організації книжкової справи та книжкової торгівлі в країні очевидно є контролюваність усіх процесів з боку державних і партійних органів КНР (підрозділ 2.2). Наскільки цензуваними є процеси

підготовки і випуску книжкової продукції, а надто продукування й розповсюдження цифрового контенту?

Загальні висновки. Зазначені зауваження не знижують загальної високої оцінки дослідження, здійсненого Чень Цзегеном. Результати роботи переконливо свідчать про актуальність, вагомість наукових висновків і практичних рекомендацій для подальшого розвитку книжкової торгівлі в КНР у новітньому соціокомунікаційному середовищі.

Дисертація Чень Цзегена є завершеною науковою працею, виконаною автором самостійно.

Зміст дисертації викладено у відповідності з вимогами Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40. Дисертація відповідає вимогам пп. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а здобувач Чень Цзеген заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Офіційний опонент
доктор наук з соціальних комунікацій,
професор, завідувачка кафедри
ПР та журналістики
Української академії друкарства

Е. І. Огар

